

Rapportage, opgesteld in opdracht van InnovatieNetwerk Groene Ruimte en Agrocluster, door:

Drs. J.W. Ekelenkamp en Dr. R.A.P.M. Weterings, TNO-MEP

In samenwerking met:

Dr. K.J. Kamminga, KNN Milieu BV

Agro-specialty park: van ontwerp naar realisatie

InnovatieNetwerk Groene Ruimte en Agrocluster

Postbus 20401

2500 EK Den Haag

tel.: 070 378 56 53

internet: <http://www.agro.nl/innovatienetwerk/>

ISBN: 90 – 5059 – 173 - 6

Overname van tekstdelen is toegestaan, mits met bronvermelding.

Rapportnr. 03.3.032 (serie basisdocumenten), Den Haag, april 2003

Voorwoord

Agroproductieparken zijn ruimtelijke clusters van agro- en niet-agro activiteiten in een dichtbevolkte stedelijke delta. Dergelijke clusters hebben grote potenties als het gaat om ruimte efficiënt te benutten, ruimtelijke kwaliteit te verbeteren, kringlopen te sluiten en last but not least logistieke stromen te kanaliseren. Het rapport “Agroproductieparken - perspectieven en dilemma’s” (InnovatieNetwerk, 2000) schetst vier verschillende ontwerpen van Agroproductieparken. Eén van deze ontwerpen betreft een Agro-specialty park voor productie van een breed scala van hoogwaardige food- en non-food-producten uit (bulk) landbouwproducten zoals aardappelen, granen, suikerbieten of gras.

InnovatieNetwerk heeft TNO-MEP opdracht gegeven om een eerste verkenning te verrichten naar geschikte gebieden, kansen en bedreigingen en potentiële trekkers. Dit heeft geleid tot onderhavig rapport. Geconcludeerd wordt dat in Noord-Nederland duidelijk perspectieven aanwezig zijn voor een Agro-specialty park. Om hiervoor de noodzakelijke voorwaarden te scheppen is een krachtige bundeling van de bestaande netwerken, project-initiatieven, informatiestromen en financiële stromen noodzakelijk. Daarnaast wordt geadviseerd om voorlopers te stimuleren bij lokale initiatieven. De Adviesraad Agribusiness van het Samenwerkingsverband Noord-Nederland zou hierin een belangrijke rol kunnen vervullen.

Ik hoop dat dit rapport een aanzet mag vormen voor de verdere ontwikkeling van Agroproductieparken.

*Dr. G. Vos,
directeur InnovatieNetwerk Groene Ruimte
en Agrocluster.*

Inhoudsopgave

Voorwoord	i
Samenvatting	1
1. Inleiding	3
2. Doelstelling van het project	5
3. Zoekgebied Noord-Nederland	6
4. Initiatieven in Noord-Nederland	7
5. Resultaten	9
6. Conclusies en aanbevelingen	11
Bijlage 1: Eerste overzicht van bedrijfsinitiatieven in Noord-Nederland	15

Samenvatting

Traditioneel heeft de agrosector als belangrijkste opdracht te zorgen voor een efficiënte voorziening in voedsel- en sierteeltproducten van goede kwaliteit en lage prijs. De agrosector is echter sterk in beweging onder invloed van robuuste trends, zoals globalisering van de markt, een toenemende politieke druk op landbouw-subsidies en een consument die steeds hogere kwaliteitseisen stelt. Nieuwe uitdagingen dienen zich dan ook aan: (i) agroproducten als grondstof voor een duurzame chemie (bulk en specialties) en een klimaatneutrale energievoorziening, (ii) de ontwikkeling van nieuwe verwerkingsprocessen en agroketens en (iii) agroproductieparken.¹

Innovatienetwerk Groene Ruimte en Agrocluster heeft TNO in 2000 gevraagd schetsontwerpen voor agroproductieparken te maken die tegemoet komen aan deze nieuwe uitdagingen. Een van deze ontwerpen schetste een *Agro-specialty park* voor productie van een breed scala van hoogwaardige food- en non-food-producten uit (bulk) landbouwproducten zoals aardappelen, granen, suikerbieten of gras. Een geïntegreerde verwerking van agrogrondstoffen tot een breed productenpalet is technisch mogelijk en op het eerste gezicht ook economisch aantrekkelijk. In de huidige praktijk, echter, wordt het nog nauwelijks gedaan.

Om een eerste stap van ontwerp naar realisatie van een *Agro-specialty park* te zetten hebben TNO-MEP en KNN Milieu BV - eveneens in opdracht van InnovatieNetwerk - in het onderhavige project binnen Nederland gekeken naar de kansen voor een agro-specialty park in Noord-Nederland. Noord-Nederland lijkt bijzonder geschikt voor de realisatie van een *Agro-specialty park*, vanwege de volgende factoren:

- het provinciaal ontwikkelingsprogramma 2000 - 2006 is erop gericht om het noorden als het landbouwgebied bij uitstek te profileren;
- er zijn diverse bulkstromen beschikbaar die in principe geschikt zijn als grondstof;
- er is voldoende ruimte voor uitbreiding van bedrijventerreinen;
- er is een vraag naar werkgelegenheid
- er is al een aantal verwante initiatieven gestart.

De initiatieven die tot dusver zijn gestart leggen de focus op een grondstof of op een schakel in de keten. Er is onvoldoende aandacht voor kansen in de gehele keten van geïntegreerde verwerking. Een cruciale constatering is verder dat er in Noord-Nederland te veel verschillende netwerken gescheiden van elkaar opereren. Kansen

¹ J.G. de Wilt, H.J. van Oosten en L. Sterrenberg (2000): Agroproductieparken – perspectieven en dilemma's.

voor een gezamenlijk initiatief met voldoende kritische massa worden tot op heden niet benut.

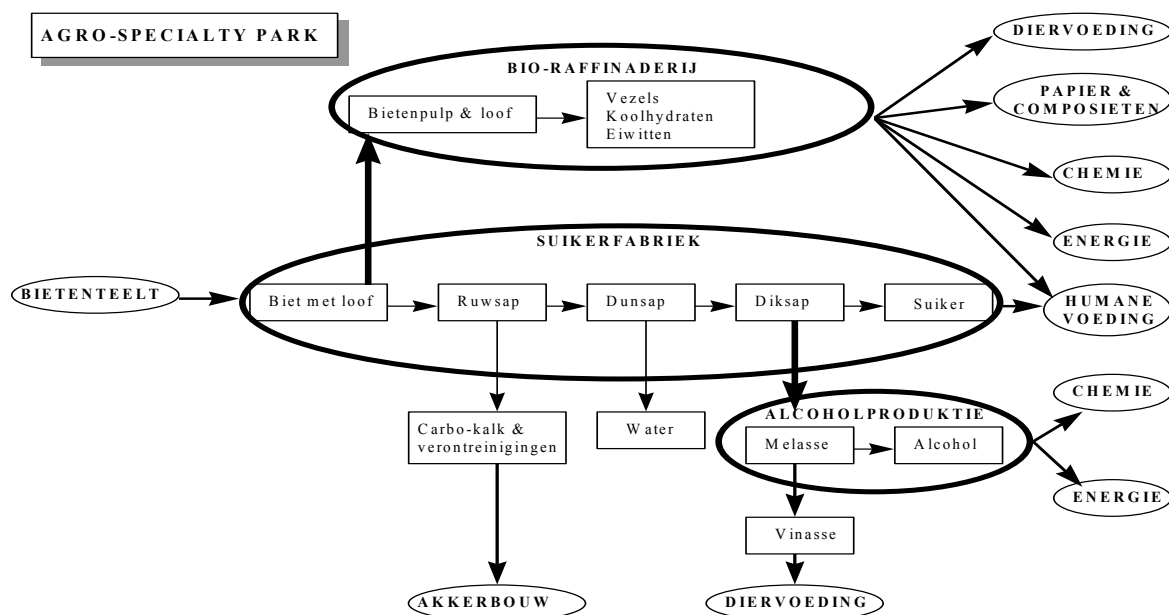
Een krachtige bundeling van de bestaande netwerken, projectinitiatieven, informatiestromen en financiële stromen is noodzakelijk. Hierdoor ontstaat voldoende kritische massa om in Noord-Nederland een geïntegreerde verwerking van agroproducten tot hoogwaardige food- en non-foodproducten met economisch draagvlak te realiseren. De Adviesraad Agrobusiness kan hierin een initiatiefrol vervullen.

Succesvolle praktijkvoorbeelden, met name de ontwikkeling van een agrocluster op het bedrijvenpark Groningen-Zuid, dienen te worden benut als basis voor de uitbouw van gezamenlijk initiatief voor realisatie van een agro-specialty park in Noord-Nederland.

1. Inleiding

In 2000 heeft InnovatieNetwerk opdracht gegeven aan TNO en DLO om een aantal ontwerpen voor agroproductieparken te maken. Een van deze ontwerpen was een ontwerp van agro-specialty park voor geïntegreerde verwerking van (bulk) landbouwproducten.

Het concept van TNO voor een agro-specialty park behelst een doelgerichte clustering van agro- en niet-agroproductiefuncties op een bedrijventerrein of in een bepaalde regio. Het doel is een gecombineerde, hoogwaardige verwerking van agrarische producten. In het voorbeeld nam TNO suikerbietenproductie als uitgangspunt, waarvan uiteindelijk op een 30 hectare groot terrein een aantal hoogwaardige producten gemaakt wordt. Ook andere agrarische bulkproducten, zoals aardappels, graangewassen en gras, kunnen in een agro-specialty park worden verwerkt. De voordelen zijn legio: minder seizoensafhankelijkheid, betere kwaliteitsbewaking, efficiënte benutting van installaties en utilities, optimale condities voor industriële samenwerking, etc.

Figuur 1: Ontwerp van een Agro-specialty park, hier uitgewerkt voor bieten.

Het ontwerp van een agro-specialty park is besproken met een aantal sleutelpersonen uit de sector. Een van de conclusies uit de discussie luidde dat een kapitaalkrchtig consortium het initiatief tot realisatie van dit ontwerp zou moeten trekken. Het resultaat van de ontwerpfase is samengevat in het rapport van het Innovatienetwerk 'Agroproductieparken – perspectieven en dilemma's'. Dit rapport is in oktober 2000

door Minister Brinkhorst met enthousiasme ontvangen. De Minister heeft het rapport ook bij de regionale directie Landbouw (directie Noord) onder de aandacht gebracht.

Sinds oktober 2000 is rond het thema agroproductieparken een groot aantal activiteiten op gang gekomen.

Agroproductieparken krijgt volop aandacht in de Innovatienota van het ministerie LNV (Kamerstuk 2001 – 2002, 28077, nr. 1) en in de recente Visie Agrologistiek van ditzelfde ministerie.

Specifiek in Noord-Nederland zijn diverse ontwikkelingen gaande die de realisatie van een agroproductiepark in die regio positief kunnen beïnvloeden (zie hieronder).

En last but not least is de potentie van agroproductieparken ook op lokaal niveau onder de aandacht gebracht in een NIVE workshop in maart 2001 in de Eemshaven.

2. Doelstelling van het project

Doel van het project is het zetten van de eerste stap van ontwerp naar realisatie van een agro-specialty park. Deze eerste stap houdt de volgende activiteiten in:

- a) kiezen van een regio waar de uitgangssituatie relatief gunstig is;
- b) binnen die regio identificeren van verwante initiatieven en de belangrijkste trekkers van deze initiatieven;
- c) met input van de belangrijkste trekkers analyseren van kansen & bedreigingen, mogelijke rolverdeling en benodigde condities voor daadwerkelijke realisatie van een agro-specialty park.

Beoogd resultaat is:

- zicht op potentiële trekkers voor realisatie van een agro-specialty park in kansrijke regio;
- kennis van de belangrijkste kansen & bedreigingen en de condities die cruciaal zijn voor welslagen;
- advies voor vervolgacties gericht op verankering van het initiatief in een consortium van trekkers en 'duwers' dat in staat en bereid is het initiatief over te nemen.

3. Zoekgebied Noord-Nederland

In het kader van de Visie Agrologistiek heeft de overheid een aantal 'zoekgebieden' geïdentificeerd waar mogelijk op termijn de verwerking en distributie van agrarische producten wordt geconcentreerd in zogeheten agribusinessparken. Deze zoekgebieden zijn gespreid over het gehele land, van Zuid Nederland (enkele gebieden in Noord-Brabant en Limburg) tot aan Noord Nederland (een groot gebied in Groningen en Friesland). Wanneer we kijken naar de huidige landbouwproductie zijn met name (het westelijk deel van) Noord-Brabant, Flevoland en Noord-Nederland geschikt voor de vestiging van een agro-specialty park voor granen, aardappelen of bieten.

In een van deze zoekgebieden is de uitgangssituatie op dit moment relatief gunstig. In Noord-Nederland is duidelijk belangstelling aanwezig voor realisatie van een agro-specialty park. Zoals eerder gezegd is het rapport over agroproductieparken in oktober 2000 door minister Brinkhorst onder de aandacht gebracht in Noord-Nederland. Bovendien spelen er recent een aantal ontwikkelingen in deze regio die de realisatie van een agro-specialty park kunnen bespoedigen. Zo is naar aanleiding van het advies van de commissie Langman het *Kompas voor het Noorden* uitgebracht, het ruimtelijk-economisch ontwikkelingsprogramma voor Noord-Nederland voor de periode 2000 t/m 2006. Hierin komt uitdrukkelijk de wens naar voren om het Noorden als het landbouwgebied bij uitstek te profileren. Via dit programma zijn tot en met 2006 meerdere miljarden beschikbaar voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling. Deze fondsen kunnen een substantiële impuls geven aan de realisatie van een agro-specialty park in de regio.

Ook vanuit het bedrijfsperspectief is Noord-Nederland een kansrijke regio:

- er is voldoende ruimte voor uitbreiding van bedrijfsterreinen;
- er is een vraag naar meer werkgelegenheid;
- er is sprake van omvangrijke stromen (met name graan, suikerbieten, aardappelen).

In een gesprek met prof.dr. C.P. Veerman² voegt deze hieraan toe dat hij verwacht dat in 2006, wanneer de huidige Suikerordering afloopt, de suikerfabrieken van Breda (CSM) en Puttershoek (Cosun) zullen sluiten. Het toekomstperspectief voor de vestiging in Groningen (Cosun) acht hij daarentegen gunstig. Vanwege de miljarden-investeringen die al zijn gedaan in deze fabriek acht Veerman de vestiging van een agro-specialty park bij deze Groningse locatie realistischer dan een vestiging aan een haven, zoals de Eemshaven. Overigens wijst Veerman in dit verband ook op de vestiging van Avebe in Groningen.

² Gesprek gehouden op 21 februari 2002. Dhr. Veerman was destijds lid van de Raad van Bestuur van Cosun en hoogleraar Economische Wetenschappen aan de KU Brabant.

4. Initiatieven in Noord-Nederland

Provincie Groningen

In de provincie Groningen behoort de agro-industrie beleidsmatig tot de speerpuntsectoren. Het provinciaal bestuur is nadrukkelijk geïnteresseerd in versterking van deze sector door vestiging van een agroproductiepark. Zo stelt de (concept) Gebiedsuitwerking Noord-Groningen dat één van de specifieke projecten om de economische ontwikkeling van Noord-Groningen een impuls te geven *"de mogelijke ontwikkeling van een agroproductiepark zuidelijk van de Eemshaven"* betreft.

In maart 2001 heeft KNN Milieu met financiële ondersteuning van InnovatieNetwerk een workshop voor het NIVE georganiseerd in de Eemshaven. Tijdens deze workshop heeft InnovatieNetwerk het ontwerp voor een agro-specialty park in de Eemshaven gepresenteerd. Aanwezig waren sleutelpersonen uit de regio: lokale ondernemers en bestuurders, velen zonder een direct belang bij realisatie van het ontwerp. De resultaten van deze workshop zijn samengevat in het rapport *Agro-specialty park in de Eemshaven* (april 2001). De deelnemers aan de workshop zien perspectief voor het agro-specialty park, mits het ontwikkelingsproces aan een aantal voorwaarden voldoet. Een van die voorwaarden is dat één sterke marktpartij zich als trekker zou moeten opwerpen.

De NOM

De NOM is de investerings- en ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland. Het accent van de NOM heeft in de jaren 90 vooral gelegen op verdere uitbouw van de cluster chemie/non-ferro, met name in de omgeving van Delfzijl. In toenemende mate wordt ook het belang van de agro-industrie benadrukt. Dat mag onder andere blijken uit de rol die de NOM speelt in het grasproject Progras en uit actieve deelname in het Bioraffinage Platform (en andere bioraffinage-initiatieven).

Bioraffinage Platform Noord-Nederland

Het idee voor een Bioraffinage Platform in Noord-Nederland is medio 2000 ontstaan. Nadat de rolverdeling tussen de initiatiefnemers was uitgekristalliseerd heeft de Directie Noord van het Ministerie van LNV het initiatief voor een Bioraffinage Platform in Noord-Nederland actief opgepakt.

Teneinde het thans bestaande Bioraffinage Platform Noord-Nederland te verbreden wordt momenteel (medio 2002) gewerkt aan het benaderen van betrokkenen uit de agro-industrie en de overheid voor deelname. Hierbij wordt als aanpak gekozen om zo hoog mogelijk in de benaderde organisaties in te steken (op het niveau van directie/bestuur). Op 6 juni 2002 heeft een workshop, georganiseerd door de Directie

Noord van het Ministerie van LNV, over de economische aspecten rondom bioraffinage plaatsgevonden. Het Bioraffinage Platform heeft hierin een initiërende rol gespeeld.

LNV-Noord in samenwerking met RWS-directie Noord

Vanuit de Visie Agrobiologie is het Ministerie van LNV, in samenwerking met het Ministerie van Verkeer en Waterstaat, momenteel bezig met het identificeren van een tiental pilots om het concept Agribusinessparken nader te verduidelijken. Met name ook voor de Tweede Kamer dient hierin uiterlijk december 2002 meer duidelijkheid te zijn ontstaan. In Noord-Nederland wordt door de Directie Noord van het Ministerie van LNV en RWS-directie Noord naarstig gezocht naar interessante locaties. In dit verband heeft begin juni 2002 in Eelde een bijeenkomst plaatsgevonden. Het plan is verder dat in augustus 2002 informatiepakketten beschikbaar komen. Het is zonder meer opvallend dat binnen de Directie Noord van het Ministerie van LNV niet direct een verband wordt gelegd tussen de agribusinessparken en het concept 'agro-specialty park', terwijl dat verband er ons inziens wel degelijk is.

Initiatieven vanuit het bedrijfsleven

In het kader van dit project is ook een overzicht gemaakt van relevante initiatieven waarin bedrijven de lead nemen. In bijlage 1 is hiervan het eerste resultaat samengevat. Bij wijze van toevoeging op de in bijlage 1 opgenomen tabel kan melding worden gemaakt van een initiatief van Agrifirm. Agrifirm is momenteel aan het verkennen wat de kansen zijn voor het concentreren van graanopslag op een locatie met daaraan gekoppeld be-/verwerkingsindustrie.

Uit de tabel in bijlage 1 blijkt dat diverse landbouwgewassen in de aandacht staan: gras, tarwe, hennep, luzerne, koolzaad en maïs. Er zijn geen initiatieven gevonden die zich op de bulk gewassen bieten en aardappelen richten. De invalshoek van de initiatieven ligt bij de *grondstoffen* en niet of nauwelijks op *geïntegreerde conversie*. Uitzondering hierop vormt de ontwikkeling van een agrocluster op bedrijventerrein Groningen-Zuid. Op deze locaties hebben een varkensvetsmelterij (Ten Kate), een gelatineproducent (DGF Stoess) en een diervoederproducent (AFB) een ecocluster gebouwd. Zij wisselen naar believen grondstoffen, restproducten en proceswarmte uit. Bovendien maken zij gebruik van de nabijgelegen warmtekrachtcentrale die door Essent en Avebe worden geëxploiteerd.

Een ander initiatief op het gebied van conversie heeft het InnovatieNetwerk genomen op verzoek van LNV Noord. Dit betreft de ontwikkeling van een bioprocessor grondstoffenfabriek. Hieraan is ten tijde van de afronding van dit rapport ruim aandacht gegeven in de pers.

5. Resultaten

Om zicht te krijgen op de belangrijkste kansen & bedreigingen, op de mogelijke rolverdeling tussen 'trekkers' en 'duwers' en op de benodigde condities voor daadwerkelijke realisatie van een agrospecialty park in Noord-Nederland, zijn in dit project enkele deskundigen geraadpleegd. Met de volgende personen/instanties gesproken:

- de heer Veerman (Suikerunie, voormalig bestuurslid NOVA);
- de heren Bakker en Steenis (provincie Groningen, beleidsmedewerkers landbouw);
- de heer Luitjens (Adviesraad Agrobusiness);
- de heer Luykx (Agrifirm);
- de heer Mulder (LNV-Noord).

De verkenning en de daarop volgende gesprekken leiden tot de volgende resultaten en conclusies.

Allereerst achten wij het van belang te melden, dat onze gesprekspartners in het veld **niet** op de hoogte waren van het rapport *Agroproductieparken: Perspectieven en dilemma's*, laat staan van het concept van agro-specialty park. Dat betekent dat de gesprekken hoofdzakelijk het karakter hadden van **informatie-uitwisseling**. Hierdoor is het niet mogelijk geweest tot de kern van de meest essentiële vragen door te dringen.

Op grond van de gesprekken kan worden geconcludeerd dat er in Noord-Nederland inmiddels **meerdere initiatieven** zijn opgestart. De meeste initiatieven hebben betrekking op grondstoffen en niet op (grootschalige) geïntegreerde conversie. Opvallend is dat in de suikerketen geen initiatieven zijn ontdekt en dat geen van de gesprekspartners vanzelfsprekend uitkwam op de suikerketen. In de gesprekken zijn andere gewassen genoemd met mogelijk een beter perspectief (bijvoorbeeld: graan, vlees, zuivel, populieren, bollen)..

De initiatieven kenmerken zich door een sterke focus op een **onderdeel uit een keten**. De focus is niet gericht op kansen binnen een totale keten, waardoor er meer (economisch) draagvlak voor agro-initiatieven zou kunnen ontstaan. Geen van die initiatieven is tot op heden namelijk doorgebroken, juist omdat de bedrijfs-economische meerwaarde veelal nog niet kan worden aangetoond.

De **stap** om van ontwerp naar realisatie van een agro-specialty park dient ons inziens dan ook **gefaseerd** te worden gezet. Eerst zal vanuit de ketens meer zicht moeten komen op de kansen en voordelen van agro-initiatieven om deze vervolgens door te

ontwikkelen en te realiseren. Van belang hierbij is de keuze van de locatie af te laten hangen van de ruimtelijke situering van de (schakels in) de keten.

Noord-Nederland is **in potentie zeer geschikt** voor het realiseren van agroproductieparken. Er zijn diverse bulkstromen die zich in theorie lenen voor het concept van agro-specialty park. Het spreekt voor zich dat mogelijke te realiseren locaties sterk afhangen van de massa van de bulkstromen en van welke stroom als uitgangspunt wordt genomen. In ons onderzoek worden de volgende agrostromen door de gesprekspartners als kansrijk genoemd:

- bulkstromen bieten, aardappelen en graan³;
- vlees;
- zuivel;
- populieren
- bollen;
- glastuinbouw.

Als **zoekgebieden** voor mogelijke locaties zijn genoemd:

- Stedelijk gebied Meppel-Hoogeveen-Coevorden-Emmen
- Bedrijventerrein Groningen-Zuid
- Veenkoloniën

De Eemshaven wordt als mogelijke locatie voor een agro-specialty park niet expliciet genoemd.

Een cruciale constatering is verder dat er tot op heden te veel **verschillende netwerken gescheiden** van elkaar opereren. Ze zijn onvoldoende van elkaar op de hoogte over welke initiatieven er zijn of gaan lopen. Hierdoor wordt informatie versnipperd, kennis niet optimaal uitgewisseld en de financiële stromen om initiatieven van de grond te krijgen inefficiënt benut. De condities voor een kansrijk gezamenlijk initiatief zijn nu nog niet aanwezig, maar wel degelijk te realiseren.

³ Bij bulkstromen aardappelen en bieten is door informanten wel gewezen op de grote mate van onzekerheid bij de grote (coöperatieve) bedrijven.

6. Conclusies en aanbevelingen

InnovatieNetwerk heeft TNO in 2000 gevraagd schetsontwerpen voor agroproductieparken te maken die tegemoet komen aan nieuwe uitdagingen voor agrosector. Een van deze ontwerpen schetste een *Agro-specialty park* voor productie van een breed scala van hoogwaardige food- en non-foodproducten uit (bulk) landbouwproducten zoals aardappelen, granen, suikerbieten of gras. Een geïntegreerde verwerking van agrogrondstoffen tot een breed productenpalet is technisch mogelijk en op het eerste gezicht ook economisch aantrekkelijk. In de huidige praktijk, echter, wordt het nog nauwelijks gedaan.

Om een eerste stap van ontwerp naar realisatie van een *Agro-specialty park* te zetten hebben TNO-MEP en KNN Milieu BV in het onderhavige project binnen Nederland gekeken naar kansen in de regio's. Op grond van de huidige landbouwproductie zijn (het westelijke deel van) Noord-Brabant, Flevoland en Noord-Nederland geschikt voor de realisatie van een *Agro-specialty park* op basis van diverse agroproducten, zoals granen, aardappelen of bieten.

In Noord-Nederland is de uitgangssituatie op dit moment gunstig: het provinciaal ontwikkelingsprogramma 2000 - 2006 is erop gericht om het noorden als het landbouwgebied bij uitstek te profileren:

- er zijn diverse bulkstromen beschikbaar die in principe geschikt zijn als grondstof;
- er is voldoende ruimte voor uitbreiding van bedrijventerreinen;
- er is een vraag naar werkgelegenheid
- er is al een aantal verwante initiatieven gestart.

Uit de gesprekken die wij hebben gevoerd kunnen we concluderen dat de initiatieven die tot dusver zijn gestart, de focus leggen op een grondstof of op een schakel in de keten. Er is onvoldoende aandacht voor kansen in de gehele keten van geïntegreerde verwerking. Een cruciale constatering is verder dat er in Noord-Nederland te veel verschillende netwerken gescheiden van elkaar opereren. Kansen voor een gezamenlijk initiatief met voldoende kritische massa worden tot op heden niet benut.

Daarom willen wij pleiten voor een **krachtige bundeling** van diverse netwerken, informatie en financiën. Hierdoor kan **voldoende kritische massa** ontstaan om in Noord-Nederland agro-initiatieven er door te trekken. Wij stellen voor om in een dergelijk samenwerkingsverband in ieder geval de volgende partijen te betrekken:

- Adviesraad Agrobusiness (vanuit Samenwerkingsverband Noord Nederland)
- InnovatieNetwerk Groene Ruimte en Agrocluster
- Ministerie van LNV, Directie Noord

- Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Rijkswaterstaat-Noord
- Bioraffinage Platform

Dit samenwerkingsverband krijgt de volgende **opdracht**:

1. Stroomlijn relevante informatie en financieringsmogelijkheden in Noord-Nederland en zorg voor een adequate kennis- en informatie-uitwisseling. Denk aan de uitwerking van de Visie Agrologistiek, de uitwerking van agroproductieparken, het Bioraffinage Platform, en initiatieven die lopen via de Adviesraad Agrobusiness.
2. Werk aan gezamenlijke beeld- of visievorming: waar gaat het in Noord-Nederland over als gesproken wordt over agroproductieparken? Gaat het alleen over initiatieven in de diverse agroketens of alleen over geïntegreerde (grootschalige) conversie op locatie gaat het over beide invalshoeken?
3. Voer enkele strategische studies uit (voor concrete stromen, regio's en partijen) Te denken valt enerzijds aan kwantitatieve studies. Hiermee moet concreter inzicht ontstaan in de economische, ecologische, sociale kosten en baten inclusief de verdeling over de betrokken partijen. Wat levert het opwaarderen van reststromen nu eigenlijk op en wat zijn nu precies de logistieke voor- en nadelen? Inzicht in de zwaartepunten van de diverse stromen kan aanknopingspunten bieden voor op te starten initiatieven en wellicht, op termijn, ook de zoekgebieden voor locaties. Anderzijds stellen wij voor om een kwalitatieve studie te doen: een evaluatie van de slaag/faalcondities van ooit gestarte maar inmiddels gestopte initiatieven. Deze ervaringsbronnen zijn een opmaat naar nieuw te ontwikkelen initiatieven.
4. Start enkele praktijk-pilotprojecten gericht op kansrijke agrostromen: denk hierbij aan bijvoorbeeld granen (initiatief Agrifirm) en wellicht toch ook bieten (Suikerunie) gelet op het aflopen van de suikerordering in 2006.
5. Zoek op basis van de resultaten van de voorgaande stappen gericht naar locaties, (industriële) trekkers, publiek-private financiering en percepties van de belangrijkste stakeholders en rolverdeling tussen "duwers" en "trekkers".

Een **krachtige bundeling** van de bestaande netwerken, projectinitiatieven, informatie-stromen en financiële stromen biedt perspectief. Hierdoor ontstaat namelijk voldoende kritische massa om in Noord-Nederland een geïntegreerde verwerking van agroproducten tot hoogwaardige food- en non-foodproducten met economisch draagvlak te realiseren. De Adviesraad Agrobusiness kan hierin een initiatiefrol vervullen.

Verder wijzen wij op een **succesvoorbeeld** in Noord-Nederland . Het gaat om de ontwikkeling van een **agrocluster** op bedrijventerrein **Groningen-Zuid**. Op deze locatie hebben een varkensvetsmelterij (Ten Kate), een gelatineproducent (DGF Stoess) en een diervoederproducent (AFB) een ecocluster gebouwd. Zij wisselen grondstoffen, restproducten en proceswarmte uit. Bovendien maken zij gebruik van de nabijgelegen

warmtekrachtcentrale die door Essent en Avebe wordt geëxploiteerd. Het betreft dus een voorbeeld van (grootschalige) geïntegreerde conversie.

Wij bevelen aan om van dit succesvolle praktijkvoorbeeld gebruik te maken. De drie bedrijven die zeer nauw betrokken zijn bij bovengenoemd ecocluster, kunnen een prima rol vervullen in de kennis- en informatieoverdracht en zelfs een stimulant voor nieuwe initiatieven. Essentiële vragen die zij kunnen beantwoorden zijn:

- wat zijn de succes- (en faal)factoren?;
- wat is de meerwaarde?;
- hoe kunnen schakels (bedrijven) in de keten het beste worden getriggerd?;
- met andere woorden: op welke wijze kan het agrobedrijfsleven worden geënthousiasmeerd?

Bijlage 1: Eerste overzicht van bedrijfsinitiatieven in Noord-Nederland

Naam relevant initiatief	Korte omschrijving	Trekker/betrokkenen	Meer informatie
Progras	Bioraffinage van gras, opstart proeffabriek.	Avebe, NOM anderen.	Anne Hulst, Avebe
Dollard Tarwe	Bioraffinage van tarwe	Vereniging Dollard Tarwe; Hycail	Voorzitter: dhr. D. Bosscher
Adviesraad Agrobusiness (SNN)	De ARA beoordeelt en ontwikkelt projecten en projectvoorstellen. De ARA adviseert ook over marktgerichte agrobusiness-initiatieven	De Adviesraad Agrobusiness van het Samenwerkingsverband Noord-Nederland bestaat uit: prof. dr.ir. R. Rabbinge van het Laboratorium voor Theoretische Productie Technologie in Wageningen; drs. A.M.A.W. Balm, regiodirecteur Rabobank Noord-Nederland; ir. K.A. de Jong, directeur Corporate Affairs van de Koninklijke Numico (voeding en voedingsupplementen); J.A. van Stalduinen, voorzitter van de Coöperatieve VTN, eigenaar van The Greenery en B.Y. Yntema, melkveehouder in Zuidwest-Fryslân	Vanuit de provincie Groningen is ons te kennen gegeven dat zij betrokken is bij een aantal projecten vanuit ARA/SNN. Nadere informatie verkrijgbaar bij Eisse Luitjens (secretaris). Nog niet telefonisch benaderd in verband met een eventueel interview
Hemplax/ Hempron	Hennepteelt. Productie van vezels voor platen en isolatiemateriaal, strooisel voor stallen etc.	Initiatief van Dekro beheer Kropswolde (loonbedrijf) en Vandijke SEMO (zaadveredelaar) uit Scheemda en henneptelers in Oost Groningen en Duitsland. Directeur van Hempron Ommelanderswijk is Albert Dun, Oude Pekela	Hempron BV, Scheemda 0597-591312
Luzerne	Het halen van proteïnen uit luzerne, te gebruiken in plaats van antibiotica	DAKO Investment in samenwerking met veevoederfabriek en particuliere teler. Experiment van enkele hectaren. Fase: zoeken van geïnteresseerde partijen (in Oost Groningen)	NLTO, Douwe Hollenga, Drachten 0512-305000
Biodiesel uit koolzaad	Koolzaad verwerken tot koudgeperste biodiesel.	NLTO Fase: experiment. Afhankelijk van Ministerie van Financiën in verband met 'mislopen' accijns voor volume biodiesel experiment. Betrokken: bouwer oliemolen en ombouwers van motoren. Regio: Noord en Oost Groningen	NLTO, Douwe Hollenga, Drachten 0512-305000
Vergisting van maïs	Energieopwekking uit maïs	Bosma State (proefboerderij te Goutum)	Dhr. Van Marum, proefboerderij rundveehouderij Goutum 058-2167592

Naam relevant initiatief	Korte omschrijving	Trekker/betrokkenen	Meer informatie
Agenda voor de Veenkoloniën	Onder het kopje 'Agrarische vernieuwing' zijn onder andere de volgende maatregelen op de agenda gezet - kwaliteitsproductie, concurrentie op kwaliteit: ketenbeheer - opzet bioraffinage - ondersteuning nieuwe teelten in combinatie met hoogwaardige verwerking	Stuurgroep Agenda voor de Veenkoloniën	Secretariaat: Prov. Groningen, P. Struik; 050-3164161 Prov. Drenthe , J. Siersema; 0592-365337